

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2014/4.
Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

[B] **EEN CULTURELE KOPPELAAR TUSSEN SPANJE
EN DE LAGE LANDEN**

De hispanist en neerlandicus Simon Vosters (Breda 1925) heeft zijn leven gewijd aan de bestudering van de culturele interactie tussen de Lage Landen en Spanje. De Nederlanden zijn daarbij voor deze (Noord-)Brabander vrijwel altijd synoniem met de zeventien gewesten van keizer Karel, zoals ook in zijn nieuwe boek: *De Nederlanden in de Spaanse literatuur (van 1200 tot 1700)*. In wezen beziet Vosters de wereld vanuit zijn studeerkamer in zijn geliefde geboortestad, centraal gelegen tussen noord en zuid. De literaire en culturele interactie tussen Spanje en de Nederlanden – tegenwoordig zouden we *cultural transfer* zeggen – wordt door Vosters van beide kanten bekeken. In zijn academisch proefschrift uit 1955 bestudeerde hij – toen nog vooral als neerlandicus – de invloed van Spanje op de Nederlandse letterkunde. In zijn in Spanje

bekroonde studie uit 2009 ging het over de vergeten invloed van de Spaanse humanist Antonio de Guevara op de Europese letterkunde. Vosters wisselt daarbij Nederlandstalige en Spaanstalige boeken met elkaar af, met als gevolg dat men in Spanje slechts één helft van zijn rijke oeuvre kent, en in Nederland en Vlaanderen de andere helft.

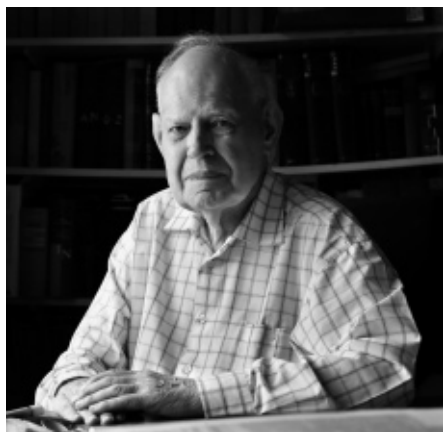
De auteur plaatst in dit werk geen theoretische beschouwingen en secundaire literatuur tussen zichzelf en de bronnen uit het verleden. Het is de weerslag van een lezer, van een onderzoeker die alle werken zelf in handen wil hebben. Daarom heeft dit nieuwe boek ook zo lang op zich laten wachten. Het is het resultaat van een speurtocht van meer dan vijftig jaar. In de inleiding van ternauwernood één bladzijde omschrijft hij het boek als een verzameling *Einzeldarstellungen*. Vosters laat ons de rijkdom zien van het verleden, maar laat het oordeel grotendeels over aan zijn lezers. Het is echter zeker geen vrijblijvende bloemlezing of een verzameling losse casestudy's. De auteur streeft in zijn werk naar volledigheid en bestudeert indien mogelijk zelfs de verschillende edities van een boek. Het resultaat is een werk dat op diverse manieren gebruikt kan worden. De onderzoeker kan er veel nieuw materiaal vinden, terwijl de breed geïnteresseerde lezer zich kan onderdompelen in de enorme rijkdom van de bronnen.

Het is onvoorstelbaar hoeveel verwijzingen naar de Nederlanden er in de Spaanse literatuur te vinden zijn. Veel citaten komen uit het werk van toneelschrijver Lope de Vega en zijn collega's, maar Vosters heeft ook veel onbekende werken gevonden waarin de Nederlanden opduiken. De uitgebreide inhoudsopgave maakt het mogelijk om snel je weg te vinden in dit bijna encyclopedische boek. Wil je weten of de Spanjaarden ooit iets geschreven hebben over de beeldenstorm, of over Friesland? Hetzelfde geldt voor een veelheid aan onderwerpen, zoals bijvoorbeeld de verschillende talen van de Nederlanden of het in heel Europa berucht geworden overdadige drankgebruik (acht bladzijden met voorbeelden).

Het eerste deel van het boek gaat over de weerspiegeling van de Nederlandse oudheid (de oude Belgen en Bataven) en de middeleeuwen (Godfried van Bouillon), maar daarna volgt een door hem als “dingen van de dag” omschreven

hoofdstuk waarin we vanaf de jonge Karel V tot aan de late zeventiende eeuw gaan. Hoewel Vosters zelden oordeelt of veroordeelt, vind je toch sporen van zijn eigen opvattingen terug: “Willem van Oranje was voor veel Nederlandse katholieken niet de vader maar de verrader des vaderlands, die als protestant misbruik maakte van zijn onder bepaalde voorwaarden verkregen titel van Prins van Oranje en die de Nederlanden niet bevrijdde van het ‘Spaanse juk’, maar ze verdeelde in twee helften, die zelfs de Benelux niet heeft kunnen lijmen.” Filips II had volgens hem door een meer voorzichtige politiek “veel leed kunnen besparen”. Aan het einde van dit omvangrijke hoofdstuk zijn we aanbeland op de helft van het boek. Daarna volgt een specifiek deel over de Spaanse militaire aanwezigheid in de Nederlanden. Hoewel hij hier aansluit bij *De Tachtigjarige Oorlog in Spaanse ogen*, de studie van Yolanda Rodríguez Pérez uit 2003, vaart Vosters natuurlijk zijn eigen koers. Daar waar Rodríguez Pérez de belangrijkste werken diepgravend analyseert, biedt Vosters ons een welhaast onuitputtelijke volledigheid. Een voorbeeld: de lijst fictieve personages in de Spaanse letterkunde die als soldaat naar *Flandes* gingen, ervan terugkwamen, of zeiden er geweest te zijn, is overweldigend. Vosters heeft ze allemaal bij elkaar gezet.

Het boek vervolgt met hoofdstukken over het economisch leven, land en volk, de gesproken talen, de kunsten, en geloof en wetenschappen. Wie met

Simon Vosters, Foto Joyce van Belkom.

het oog op de aankomende Hieronymus Bosch-herdenking wil weten wat de Spanjaarden van deze schilder vonden, treft meer dan twaalf bladzijden aan over *El Bosco* in de Spaanse letterkunde. Dit deel van het boek vormt een bont panorama waarin iedere lezer wel iets van zijn gading zal vinden. Mijn keuze voor enkele opmerkelijke vondsten is dan ook strikt persoonlijk. Emanuel Sueyro, de sefardische “penvriend” van Lope de Vega, stuurde hem tulpenbollen die “ontloken in Lope’s tuintje” in Madrid. “Groente en fruit uit de Nederlanden hadden in Spanje de naam minder smakelijk te zijn”, en Vosters heeft zelfs de vindplaatsen voor Nederlandse kaas genoteerd. Ook zijn er bizarre verhalen te vinden over een man in Holland die zijn vrouw vermoordde en opat en over Nederlandse vrijers die afgehakte hoofden van Spanjaarden als bruidschat gaven. In de Nederlandse havens gebruikte men kraankinderen die, opgesloten als honden in een hok, dienden als de levende motor van een hijskraan. Ook tekenend is het feit dat de luxe kanten kraag in de Nederlanden “de Spaanse” genoemd werd, terwijl de Spanjaarden die als “de Waalse” omschreven, zodat ze elkaar de schuld konden geven van de toegenomen spilzucht in eigen land. Op dezelfde manier noemde men de syfilis in de Nederlanden “el mal de España” en spraken de Spanjaarden van “el mal flamenco”.

Vosters slaat een enkele keer de plank mis. Zo beschouwt hij de Spaanse militair Julián Romero als een fictief personage van een toneelstuk, terwijl deze kapitein Julián wellicht in zijn eigen tijd de bekendste Spaanse militair was. Hier had (recente) secundaire literatuur uitkomst kunnen bieden. Er is een deel waarin de noten niet synchroon lopen met de tekst, maar tegen die tijd zijn we al in de buurt van voetnoot 2.000, zodat deze fout te begrijpen valt. Ook wordt lang niet altijd de modernste editie van een werk gebruikt, maar dit valt eveneens te vergeven bij een boek waar zolang aan is gewerkt. Pas op de laatste bladzijde van het boek komt Vosters tot zijn beknopte samenvattende analyse. Het beeld van de Nederlanden in Spanje valt overwegend positief uit. Dat komt volgens Vosters door de Spaanse karaktertrek niet onnodig kwaad te spreken van de vijand, maar ook omdat de overgrote meerderheid van de Nederlanders de Spaanse monarchie en het katholicisme niet kwaad gezind

was. “De haat die Spanjaarden tegen de inwoners der Lage Landen zouden hebben gekoesterd, blijkt minder intensief te zijn dan verondersteld... Het hardst werd er toen gescholden door degenen die niet in de Lage Landen waren geweest, land en volk niet kenden en geen deel hadden genomen aan de strijd”. Deze slotzinnen vallen te vergelijken met die uit zijn proefschrift uit 1955: “Uit de samenwerking [tussen Nederlandse en Spaanse schrijvers] zal vanzelf een ruimer begrip ontstaan. Hierdoor kunnen dan ook Spanjaarden gewekt worden tot een grotere belangstelling voor de Nederlandse cultuur.”

De auteur wil dat Spanjaarden en Nederlanders elkaars cultuur leren kennen, dan volgt de waardering vanzelf. Simon Vosters is een culturele koppelaar, een ambassadeur die niet voor één cultuur werkt, maar voor twee. En dat al bijna zestig jaar lang.

RAYMOND FAGEL

SIMON A. VOSTERS, *De Nederlanden in de Spaanse literatuur (van 1200 tot 1700)*, Stichting Cultuurbehoud Breda, 2014, 861 p. Te verkrijgen via:
www.cultuurbehoudbreda.nl.
